

İSLÂMÎ DUYARLILIĞIN CUMHURİYET DEVRİ TÜRK ŞİİRİNE YANSIMALARI (1923–1950)

Yrd. Doç. Dr. Muzaffer ÇANDIR

Celal Bayar Üniversitesi, Demirci Eğitim Fakültesi,
Sınıf Öğretmenliği Bölümü

ÖZET

Bu yazıda, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin içinde kendine yer bulmaya çalışan ve İslâmî düşüncüyü ön plana çıkaran şairlerle onların şiir anlayışları ele alınmıştır. Fazla sayıda olmasa da temsil etme bakımından üzerlerine düşen görevi yeterince yerine getiren bu şairlerin şiirlerinde görülen şekil ve muhteva özellikleri de ortaya konmaya çalışılmıştır.

Cumhuriyet dönemi İslâmî Türk şiiri ile ilgili olarak bizim burada dile getirmeye çalışacağımız bilgiler, alanında söz sahibi pek çok şair, edebiyat tarihçisi ve akademisyen tarafından ele alınmış, bu konuda birçok edebi tespitler yapılmıştır. Onlardan faydalanarak burada Cumhuriyet dönemi İslami Türk şiiri hakkında bir sonuca gidilmiştir.

***Anahtar Kelimeler:** İslâmî şiir, Türk şiiri, İslami Türk Şiiri, Necip Fazıl, Asaf Halet, Arif Nihat Asya.*

REFLECTION OF ISLAMIC SENSITIVITY TO TURKISH POETRY IN THE ERA OF REPUBLIC (1923-1950)

ABSTRACT

In this study, poets who consider themselves as the represeiter at Islamic ideas during the period of Republic and beliets and their poems will be examined in different perspective. Although their number in limited and has no enough power to Express their under standings, they succesfully handled their duties. Here, the forms and content of the Works of these poets will be examined and analyzed.

It is of cours well known that these poets and their Works handled before from different perspectives, but studies under the title of Islamic Turkish poetry in the Era of Republic was not done yet. We will examine the poems from the perspective of Islamic ideas and critieries.

***Key Words:** Islamic poetry, Turkish poetry, Islamic Turkish poetry Necip Fazıl, Asaf Halet, Arif Nihat Asya*

A. CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYESİNE GENEL BİR BAKIŞ

Cumhuriyet dönemi ile İslâmî düşüncüyü aynı yıllarda bir araya getirmek oldukça zordur. Çünkü aşağıda da bahsedileceği gibi Meşrutiyetle başlayan bu süreçte İslam'ın varlığı, yeni oluşturulacak devletin esasları içinde kabul görmeyen, zararlı düşüncelerden sayılmıştır. Bunun da en büyük nedeni, Cumhuriyet'in yönetici kadrolarının ve aydınlarının büyük bir bölümünün İttihat ve Terakki kökenli olmalarıdır. Meşrutiyet döneminin Türkçü ve

Sosyalist hareketlerinin öncüleri olan şahıslar, Mustafa Kemal'in her zaman yanında olmuşlardır.

Yalnız bu konuya girmeden önce Cumhuriyet döneminin her konuda hazırlayıcısı durumunda olan Meşrutiyet devrinin siyasi, sosyal ve kültürel yapısına bir göz atmak faydalı olacaktır. Çünkü Meşrutiyet döneminde Türk aydınının dine bakışı hemen hiç değişmeden Cumhuriyet dönemine de yansımıştır. Bu yüzden İslam'ın bu dönemdeki durumunun bilinmesi zorunludur.

II. Meşrutiyet dönemi diye de bilinen 1908 sonrası Osmanlı Devleti'nde hâkimiyet yani devlet idaresi saraydan çıkmış, Meclisin eline geçmiştir. 1908'de devlet yönetimini eline geçiren İttihat ve Terakki Fırkası'nın siyasi görüşleri doğrultusunda koca Osmanlı Devleti'nin siyaseti de şekillenmeye başlar. Buna göre imparatorluk anlayışından vazgeçen Osmanlı Devleti'nin en önemli devlet politikası da "Türkçülük" olur.

Batıya açılmaya başlayan Osmanlı aydınının en önemli sorunu batılılaşmanın nasıl olması gerektiğidir. Bu batılılaşma; kimine göre bütün değerlerimizi onlara uydurmak şeklinde algılanırken, kimine göre de yalnız bilim ve tekniğin alınması gerektiği biçiminde yorumlanmıştır. Bu anlayış farklılığı bu gün bile hâlâ devam etmektedir.

Osmanlı devletinin Batı medeniyeti karşısında uğradığı yenilgilerin birinci nedeni, onun dine dayalı devlet ve toplum hayatı olarak görülmüştür. Aydınlar tarafından da kuvvetle sahip çıkılan bu görüşün etkisiyle Osmanlı Devleti'nin son yıllarında ve Cumhuriyet döneminde geri kalmışlığın baş sorumlusu olarak görülen İslâmî düşünce, aydınlar ve devlet adamları arasında da kendine yer bulur. Osmanlı aydınları, Müslümanlıktan uzaklaşıp batıya yaklaştıkça çağı yakalamanın mümkün olacağına inanırlar. Bu yüzden Müslümanlıktan kaçış, o yılların genel bir özelliği olarak karşımıza çıkar. Gençlik yıllarını bu dönemde geçirmiş olan ve hemen hemen aynı düşünceleri paylaşan Cumhuriyetin kurucuları için de aynı anlayış geçerli olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan birçok yenilikler de bize bu konuda açık bir fikir vermektedir.

İttihat ve Terakki Fırkası'nın hem ideologu, hem de önde gelen temsilcilerinden Ziya Gökalp'in siyasi ve edebi düşünceleri o dönemden itibaren Türk aydınını ve edebiyatçısını derinden etkilemiştir. "Atatürk'ün düşünce yapısının oluşmasında Ziya Gökalp'in derin etkisinin olduğu da bilinmektedir. Fakat Kurtuluş Savaşı yıllarında gücünü zayıflatmamak için İslâm ve sosyalistlerle birlikte hareket etmiştir. 1930'lu yıllara geldikten ve kendini güçlü hissettikten sonra bu konudaki ayrımcılığını ortaya koymuştur." (Oktay 1993: 55)

Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye'de uygulanmakta olan otoriter laiklik rejimi, her şeyden önce 19. yüzyılda yaygın olan, dinin özellikle de İslam dininin modernleşmeyle bağdaşmadığına dair pozitivist anlayışa dayanır. Bu anlayış devlete; toplumu laikleştirme, dini özel alanla sınırlandırma, vicdanlara

hapsetme görevini yükler. Türkiye Cumhuriyeti bu anlayışla, Osmanlıda başlayan yasaların laikleşmesi sürecini tamamladığı gibi, dini Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla devlet tekeli ve denetimine alır ve dini özgürlüklere kısıtlamalar getirir. Tasavvufi İslam ve tarikatlar yasaklanarak Aleviler yok sayılır.

Cumhuriyet döneminde yapılan yeniliklere yeniden bakmak, toplumun İslam'la ilişkisi konusunda yöneticilerin yaklaşımını ortaya koyması bakımından hem önemli hem de gereklidir. Bu yenilikler sırasıyla şöyle ortaya çıkar: 1922 yılında Saltanat kaldırılır. Bunu 1924'te Halifeliğin kaldırılması, şer'î mahkemelerin ve medreselerin kapatılması ve şeyhülislamlığın lağvedilmesi takip eder. 1925'te tarikatlar kapatılır, şapka kanunu ve miladi takvim kabul edilir. 1928'de Latin harfleri ve rakamları kabul edilirken, İslâmiyet'in devlet dini olması da anayasadan çıkarılır. En son 1935'te hafta sonu tatili cumadan pazara alınır. Görüldüğü gibi yapılan bu yeniliklerden, rahatlıkla İslam'ın Türk toplumundaki etkisinin zayıflatılması amaçlanmıştır denilebilir. Özellikle Harf İnkılâbı, yeni uygarlık arayışının en sarsıcı etkileri olan uygulamasıdır. Bu yeniliği destekleyen birçok aydın daha sonra "bu kopuş, özellikle edebiyat açısından büyük sorunlar yaratmış, yetişen genç kuşaklar için Divan Şiiri'ni ister istemez bir yabancı ülke şiiri haline getirmiştir." (Oktay 1993: 15) diyebilmişlerdir.

Bu kanaat genel bir görüş olarak her kesimden aydınlar tarafından da kabul edilmiştir. Kurtuluş Savaşı'nı takip eden yıllarda birbirini izleyen yukarıdaki gelişmelerden de anlaşılacağı gibi, "İslâmiyet'in Türk toplumundaki gücü, idari ve yasal alanlar ile eğitim alanındaki İslâmî kurumlar ağını kaldırmakla kalmayıp İslam'ın toplumsal hayattaki etkisini de azaltan bir dizi gelişmeyle zayıflatılmış, bu reformlar, Osmanlı – İslâm uygarlığının simgelerini yıkıp, yerine Batıdaki karşılıklarını koymayı"¹ amaçlamıştır.

1925 yılında çıkarılan Tahrir-i Sükun kanunu ülkede fikir akımlarının gelişmesini durdurmuş, topluma yön verecek olan aydınlar susmak zorunda bırakılmıştır. Ancak 1928'de bu yasanın kaldırılmasıyla çeşitli fikirler yazılıp konuşulmaya başlanır. İlk örneği toplumcu-sosyalist içerikli şiirleriyle ortaya çıkan Nazım Hikmet oluşturur. Nazım Hikmet ve arkadaşlarının Resimli Ay dergisinde 1929'da "Putları Yıkıyoruz" diye Abdülhak Hamid ve Mehmet Emin Yurdakul'u hedef alan yazıları milliyetçi cepheyi de harekete geçirmiş, daha sonraki yıllarda "sağ - sol" diye anılacak gençlik hareketlerinin ve çatışmaların temeli atılmıştır.

Kültürel anlamda 1923–1950 döneminde yapılan en önemli faaliyetler olarak bizler sırasıyla Harf İnkılâbı, Halk Evleri ile Köy Enstitülerinin açılması ve Batı klasiklerinin dilimize çevrilmesini görmekteyiz. Bu kültürel yeniliklerden 1932'den itibaren açılmaya başlanan Halk Evleri ile 1940'larda

¹ Oktay 1993: 7, (Bu kısım Binnaz Toprak'ın Geçiş Sürecinde Türkiye isimli eserdeki "Dinci Sağ.", Belge Yay. İst. 1990, ss. 243 244) isimli makalesinden alınmıştır.

açılmaya başlanan Köy Enstitüleri zamanla siyasallaştığı ve halkın manevi değerleriyle ters düştüğü düşüncesiyle 1951 yılında Demokrat Parti tarafından kapatılmıştır.

Harf inkılâbının oluşturduğu sonuca benzer bir başka uygulama da alaturka mûsiki öğretiminin konservatuarlarda yasaklanması ve radyo yayınlarının kaldırılmasıdır. Atatürk, 8 Ağustos 1928 ile 1 Kasım 1934 günü yaptığı çeşitli konuşmalarda klasik Türk mûsikisinin dinleyenleri kederlendirdiğini, artık dinleyenleri neşelendirecek bir Türk müziğine ihtiyaç olduğunu temenni babında dile getirir. Bunun üzerine İçişleri Bakanlığı 3 Kasım 1934'te alaturka musikinin radyolarda yayını yasaklar. Bu durum karşısında Vasfî Rıza Zobu "Atatürk'ün sözlerini yanlış anladılar"² diyerek, Atatürk'ün yasaklamadığını, Türk bestelerini Avrupalılara dinletme gereğini dile getirdiğini söyler ama sonuçta hiçbir şey değişmez.

Osmanlı dönemine ait, kaynağını İslâm'dan almış olan birçok kurumun Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren varlıklarına son verilmesi, sonuç itibarıyla İslâm'ın toplum hayatından soyutlanmak istenmesiyle ilişkilidir. Bunda da en büyük etken, Batı kaynaklı yeniliklerin çağdaşlaşma yolunda yeterli unsurlar olduğu inancıdır. Hâlbuki İslâm dini bu milletin en önemli milli ve kültürel oluşumunu etkileyen unsurlardan biriydi ve maalesef bunun farkına varılamadı. Şerif Mardin, Türkiye'de din ve siyaset ilişkilerini araştırdığı kitabında şu tespitte bulunur: "Kemalizm, Türklerin ferdi kimliklerini oluşturmada İslâm'ın oynadığı rolü anlamamıştı. Her şeye rağmen, İslâm'ın kişinin bu dünyadaki varlığına, onun asli ontolojik güvensizliğine seslenen, kendisinin psikolojik dürtülere tutunmasını sağlayan bir yönü olagelmisti." (Mardin 1991: 121)

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra Mustafa Kemal ve arkadaşları, yıkılan imparatorluk anlayışını bırakıp, ulus devlet olma düşüncesini gerçekleştirmek isterler. Bu düşünceyle milletin köklü bir geçmişe sahip olması gerektiğine inanırlar ve Osmanlıya ait olandan kurtulma isteği ve ihtiyacı ile farklı bir kök aramaya girişirler. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ortaya çıkan "Türk Tarih Tezi"nin ana nedeni budur. Bu arayış, onları Orta Asya uygarlığına ve Türk kavimleri içine yöneltmiştir.

Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923'ten 1946'ya kadar yapılan çok partili hayata geçiş denemelerinde Anadolu insanının birçoğunun muhalif ve yeni açılan partilerin etrafında toplanmaları, dönemin yöneticilerince irticaî veya İslâmî bir toparlanma girişimi olarak değerlendirilmiş ve rejimin geleceği yönünden tehlikeli görülmüştür. 1925'te kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TCF), ile 1930'da kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı (SCF) kuranların kimliklerine bakıldığında bu düşünceye oldukça uzak insanlar oldukları görülebilir. Fakat halkın dindar kesimlerinin bu partilerde

² Atatürk Devrimleri İdeolojisinin Türk Müzik Kültürüne Doğrudan veya Dolaylı Etkileri, B.Ü.T.M.K. Yayını, İst. 1980, s. 49.

toplantıları ve buradan devletin partisi olan CHP'ye muhalefet etmeleri, rejimin koruyucularını korkutmuştur. Bunun son örneği Atatürk'ün yakın arkadaşı ve en güvendiği kişilerden olan Celal Bayar'ın başında bulunduğu Demokrat Parti'nin de iktidarı döneminde fazlasıyla bu suçlamaya maruz kalmış olmasıdır. Fakat buna rağmen başta TCF ve SCF olmak üzere CHP'ye muhalif olarak kurulan ve belli bir siyasi güce erişen her parti yakın zamana kadar asker ve sivil bürokratlarca "İslâmcı" veya "irticacı" suçlamalarına maruz kalmıştır. Bu suçlamanın gerçeği yansıtmaktan çok, siyaseten yok etmek amacıyla yapıldığı rahatça söylenebilir.

Devrin özelliklerinin nesilleri doğrudan etkilediğini "Nesillerin Ruhunu" isimli makalesinde cesaretli bir şekilde ortaya koyan Mehmet Kaplan, Cumhuriyet dönemi neslinin dine bakışını şu cümlelerle ortaya koyar: "Bu nesil, dine karşı kuvvetli bir reaksiyon içinde yetişir. Bu terbiyelerin akislerini edebiyatta açıkça görürüz. Eskilerin Allah, Peygamber ve Kur'an hakkında kullandıkları mukaddes kelimelerin, bu devirde fani insanlar ve fani işler için kullanılması dini duyguların yozlaşmasının bariz bir âlâmetidir. Bu devirde açıkça dini duygular aleyhinde edebî eserler de kaleme alınmıştır. Bu devirde din duygusunun yerini onun tam zıddı olan bir duygu, dünya duygusu alır. Yeni nesil bu duyguyu hayat sevgisi, yaşama neşesi gibi tabirlerle adlandırır. André Gidé'nin "Dünya Nimetleri" bu neslin el kitabı olur. Kendini ulvi prensiplerden koparan insan yeryüzüne düşer. Fakat bu düşme, onu diğer sahalarda da sukut ettirir." (Kaplan 1991: 24)

Siyasi anlamda ödünsüz böyle bir ortamın içinde İslâmî değerleri ön plana çıkaran edebiyatçıların ortaya çıkması pek mümkün görülmemektedir. Kurtuluş savaşına şiir, makale ve vaazlarıyla destek veren, şartlı olarak katıldığı yarışmada yazdığı "İstiklal Marşı" ile birinci olan Burdur milletvekili Mehmet Akif'in, ülkesini terk edecek kadar rahatsız edildiği bir ortamda, benzer şairlerin ortaya çıkması bir tarafa, yetişmesi bile çok zordur.

Geleneksel İslâm ile bağlarını koparmaya çalışan ve bu konudaki düşüncelere sıcak bakmayan Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında yetişen edebiyatçılarımızın eserlerinde bu duyguyu görmemiz çok zordur. Ancak rejim oturup, belli bir süre geçtikten sonra İslâmî kimlikli bazı yazar ve şairlerin eserleri görülmeye başlamıştır. Bazı edebiyat tarihçilerine göre bu süre 1940'lı yıllardır ve Akif – Fikret kavgasının basında tartışılmasıyla başlar.

1940'a kadar milliyetçilik düşüncesi kendisini ifade ederken, bu tarihte Yeni Sabah gazetesinde Kâmuran Demir imzasıyla "Şair Fikret'in Eserlerini Yakmak Lâzım" başlığıyla bir yazı çıkar. Bu yazıyla Fikret'in ateistliği şiddetle yerilir. Bu olaya Eşref Edip 1908 yılından sonra Akif ile Fikret arasında geçen tartışmayı Sebilürreşat dergisinde tazeler. Böylece Milliyetçi – İslamcı bir cephe oluşturulur. Buna karşılık Tan gazetesinde Sabiha - Zekeriya Sertel Fikret'i

anlatan yazılar yayınlarlar. Akif – Fikret üzerinden yapılan tartışma yoluyla milliyetçi – muhafazakâr aydın grubu oluşmaya başlar.³

B. Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirine Genel Bir Bakış:

Edebi eserlerin genel eğilimleri, aynı zamanda insan psikolojisinin temel yönlerinden duygu ve düşünce ikilisini yansıtır. Böylece bütün edebi eserler gibi şiir de bu doğrultuda gelişmiştir. Şiirin muhtevasını teşkil eden bu iki unsur, psikoloji kitaplarında olduğu gibi kategorik olarak ikiye ayrılmış değildir.

Cumhuriyet dönemi Türk şiiri, Tanzimat'tan sonra gelişen yeni Türk şiirinin bir devamı olmakla beraber, bazı özellikleriyle önceki dönemlerin şiirlerinden ayrılır ve dönemin şartlarına göre farklı gelişmeler gösterir. Bu bölümde Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin bu farklı yönleri üzerinde durulacak, oradan İslâmî unsurlarla olan yakınlığı veya uzaklığı ortaya konacaktır.

II. Meşrutiyet'ten sonra Anadolu ve Anadolu insanını tasvir eden yazar ve şairlerden çoğu, daha ziyade realist akıma bağlı oldukları ve dine karşı olumsuz bir tavır takındıkları için, Anadolu insanının iç dünyasını ve manevi yönünü ihmal etmişlerdir. Buna karşın Türkiye'de Mevlâna ve Yunus Emre'nin yaşadığı devirlerden beri devam edip gelen kuvvetli ve derin bir mistik akım vardır.

Cumhuriyet dönemi Türk şiiri, genel olarak II. Meşrutiyet dönemi Türk şiirinin bir devamıdır. Başka bir ifadeyle Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin alt yapısı Meşrutiyet döneminde atılmıştır. Cumhuriyet dönemi şiirini anlatan birçok yazıda Meşrutiyet döneminin şairlerinden, özellikle Ahmet Haşim, Yahya Kemal ve Mehmet Akif'ten sıklıkla bahsedilmiştir. Bu usta şairlerimiz ve bunlardan sonra gelen diğerleri Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin şekillenmesinde önemli görevler üstlenmişlerdir.

Meşrutiyet dönemi Türk şiirinde iki önemli yenilik göze çarpar. Bunlardan birisi sade dil, diğeri hece veznidir. Meşrutiyet dönemi şiirinin ayrı bir önemli özelliği de fikri ağırlığının olmasıdır. İslamcılık, Türkçülük ve Batıcılık gibi siyasi düşünce akımlarını savunan insanların aynı zamanda şair kimliklerinin de bulunması, bu akımların edebiyatta da başarılı bir şekilde temsil edilmelerini sağlar. Bu dönemde en çok ele alınan belli başlı konular Türkçülük, Batıcılık, İslamcılık, savaşlar ve bunun sonucunda ortaya çıkan kahramanlık duygusu, vatan, batının diğer çirkin yüzü, kadın (aşk objesi, anne, kız, bacı olarak), ahlâkî çöküntü, (içki, kumar vb.) fakirlik ve sefalettir. Mizah da bu dönemin yergi ve sövgüsüyle ayrıca ele alınan bir konudur.

Konumuz olan Cumhuriyet dönemi İslâmî Türk şiirine geçmeden önce edebi eserlerde işlenen dinî veya İslâmî tema ile Meşrutiyet döneminde ileri sürülen İslâmîlik akımını karıştırmamak ve bunları birbirinden ayırmak gerekir. Dini şiir, didaktizmi ve lirizmi ile her devir ve her şair için söz konusu

³ Bu konuda ayrıntılı bilgi için Ahmet Oktay'ın "Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı" adlı eserine bakılabilir.

olabilir. İslâmcılık ise 1908-1923 arası Osmanlı devletinin içine düştüğü buhranlı devirden, İslam'a sarılarak kurtulma düşüncesidir. İslam'ın bireysel olarak, bir duygu halinde yaşanmasından ziyade bir dünya nizamı, bir sosyal düzen olarak ihyası programıdır (Okay 1992: 481-482, 306). Bizim fikir tarihimize bu kavram Türkçülük terimine paralelliği düşünülerek konulmuştur.

Meşrutiyet dönemi; hem siyasi çalkantılar ve arayışlar, hem de edebi hareketlilik ve öze dönüş bakımından edebiyat tarihimizin belki en hareketli ve dinamik dönemidir. Bu dönemde siyasi alanda olduğu gibi edebi alanda da önemli kararlar alınmış, sade dil ve hece vezni konusundaki ısrar herkes tarafından kabul görmüştür. Bu dönemde aşırı Batıcılık ve Turancılık düşüncelerini savunan yazarlarımıza karşılık, gelişen olayların da etkisiyle bu aşırılıklar gider ve ılımlı Batıcılık ve ılımlı Türkçülük eğilimi Cumhuriyet dönemine taşınan iki konu olarak karşımıza çıkar.

Cumhuriyet dönemine gelindiğinde Türk şiiri vezin, şekil ve dil konusunda gelebildiği son noktaya gelmiştir. Vezin olarak hece vezni artık iyice yerleşmiş, bir ikisi dışında bütün şairler tarafından kabul görmüştür. Şekil konusunda da Tanzimat'tan beri devam edip gelen arayışlar tamamlanmış, şairlerimiz biraz Batılı, biraz da halk şiirinin etkisiyle belli vezin şekillerinde hemfikir olmuşlardır. İyi bir aruz şairi olmasına rağmen moda geleneğe uyarak "Aruza Veda"ı söyleyen Beş Hececilerden Halit Fahri, bu şiiriyle aruzun Türk şiirinden kovuluşunu ilan etmiş olur.

Akşam gurûba karşı tüten bir buhurdanın
Hüznüyle şahit olma nihayet zevaline
İran yoluyla, -Zühre tâcın, nağme kervanın-
Şahane geldiğin gibi, şahane git yine.

Dil konusunda ise neredeyse bütün edebiyatçılar sade Türkçe'de birleşirler. Fakat her konuda yeniliği değil aşırı yeniliği arayan çağın gençliğine sade Türkçe de az gelir ve bir süre sonra öztürkçecilik anlayışı egemen olmaya başlar. Bu anlayışı benimseyenlerin gayesi, günlük dilde yaşamaya devam eden Arapça, Farsça kelimeleri ayıklamak, yepyeni bir dil ortaya koymaktır. Bu anlayışın arkasında da geçmişle bağları zayıflatma, kültürel geleneği kesme, kısaca 'dilde sekülerleşme', dili dünyevileştirme düşüncesi yatmaktadır. Atatürk döneminde bir süre ara verilen bu uygulamaya 1939'dan itibaren devam edilmiştir.

Bu nedenlerden dolayı Cumhuriyet şiirinin en önemli sorunu konu seçiminde görülmüştür. Konu olarak milli düşünce ve Türkçülük anlayışı devam ederken, bir anda şiirin en önemli konusu Cumhuriyet, yeni Türk devletinin olması gereken özellikleri, batılılaşma ve çağdaşlaşma olmuştur. Eski rejimin ve padişahların topyekûn karalanması ise yeni rejimin halka benimsetilmesi konusunda olması gereken bir gereklilik olarak karşımıza çıkar. Kısaca bu dönemin şiirlerinde işlenen konular genel olarak propagandaya yöneliktir denilebilir.

Eski rejimin karalanması konusunda bazen o kadar aşırıya gidilmiştir ki, Osmanlı-Türk medeniyetinin dayandığı en önemli dayanaklardan olan manevi unsurlar bile fazlasıyla bu eleştirilerden nasibini almıştır. Öyle ki İslâmiyet, Osmanlı devletinin en önemli yıkılış nedenlerinden biri olarak görülmüş, şiiirlerde ancak ondan uzak kalınırsa medeni ve çağdaş olunacağı vurgusu yapılmıştır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında oluşan böyle bir ortamda şiiirlerde İslâmî unsurların kullanılması, hemen hemen mümkün değildir. Ancak bu durum 1935'den sonra Necip Fazıl'ın İslâmî içerikli şiiirleriyle değişmeye başlar. Bundan sonra 1923–1950 arası Cumhuriyet dönemi Türk şiiirinin şekil ve muhteva arayışları ve özelliklerine de genel olarak bakmak gerekir.

I. Şekil Arayışları

İnsanlık tarihi boyunca gücünü ve varlığını hissettiren şiiirin, söz sanatları içinde tartışmasız büyük bir yeri vardır. Genel olarak “duygu ve düşüncelerin, okuyan ve dinleyenlerde güzellik ve estetik duygusu uyandıracak biçimde ifade edilmesi” olarak karşımıza çıkan şiiirin tam bir tanımını yapmak neredeyse mümkün değildir. Çünkü şiiir anlayışları devirlere, toplumlara, yaşanan hayata ve insanlara göre farklılık arz etmektedir. Bazen mısraların ölçü, kafiye ve ses uyumu gibi unsurların yer aldığı şekle şiiir denilirken, bazen de mısralar içine serpiştirilen seslerle süslenen duygu, düşünce ve hayalin ahenkli bir biçimde aktarılmasına şiiir denmiştir.

Her şiiirin dil, biçim ve konu olmak üzere üç temel ögesi vardır. Dil, şiiirin maddesi; biçim, şiiirin anlatım tarzı; konu, şiiirin anlattıklarıdır. Şiiirin özü ise, şiiirin tabiat, insan, toplum ve dünya görüşlerini yansıtır. Şiiir bir bakıma kelimelerle güzel biçimler kurma sanatıdır. Şiiirde önemli olan, kelimeleri iyi bir biçimde kullanmaktır. Bunun için kelimeleri tanımak, kelimeler arası ilişkileri iyi bilmek gerekir. Mallarme'nin “şiiir kelimeler dinidir” demesi bundandır. Şüphesiz şiiiri şiiir yapan, ne biçim kusursuzluğu, ne de öz üstünlüğüdür. Şiiirsel aydınlık öz-biçim dengesine ve öz-biçim güzelliğine bağlıdır. Bütün bunların yanı sıra, şiiirin gerçek özelliği duyurup duygulandırmasında, ürpertip düşündürmesinde aranmalıdır. Şiiir bizi bulunduğumuz ruh hâinden alıp başka bir ruh hâline götürebilmeli, bizi düşündürmeli ve hatta zihnimizi karıştırmalıdır.

Türk şiiiri yüzyılların verdiği alışkanlıkla vezinsiz, kafiyesiz pek düşünülmemiştir. Fakat 19. yy.dan itibaren batı etkisi altına giren şiiirimiz, Fransız sembolistlerinin etkisiyle vezin ve kafiye gibi kayıtlara bağlı olmayan bir şiiir akımıyla, yani serbest nazımla tanışmıştır.

1923-1950 yılları Türk şiiirinin şekil arayışları bakımından oldukça yoğun geçtiği bir dönem olmuştur. Bir yanda Meşrutiyet döneminde başlayan heceye dönüş hareketi devam ederken, 1935 yılından itibaren hece ve kafiye aleyhinde görüş bildiren şiiirler devam eden yıllarda bu düşüncelerine uygun olarak yazdıkları şiiirlerle serbest şiiirin önünü açmışlardır.

1930'lu yıllardan itibaren Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde vezin ve kafiye konuları tartışmaya açılmıştır. Hece şiirinin katı kurallarına başkaldıran ilk şair, ikinci kuşak hececilerinden Vasfî Mahir'dir. Varlık dergisindeki bir yazısında heceye karşı tepkisini şöyle dile getirir: "Bizim bu vezinle kafiye elinden çektiğimiz nedir? 28 hece ile üç dört kafiye söz ülkesinin gümrük kolcuları mıdır ki şuurun en gizli yollarından getirdiğimiz yahut tabiatın en saklı köşelerinden topladığımız duyguları anlatış meydanına çıkarır çıkarmaz yakamıza yapıyorlar. Çanak çömlek yapar gibi duyuların böyle ölçülü kalıplara dökülmesini kim icat etti, bilmiyoruz. Fakat şiirin bu manasız parazitlere asırlardan beri boyun eğişi çok kötü sonuçlar verdi." (Kocaturk 1936: 15).

Heceye karşı yapılan bu gibi tepkiler Nazım Hikmet ve arkadaşlarınca uygulamaya konur, özellikle 1937'den sonra Orhan Veli, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet'le başlayan vezinsiz-kafiyesiz şiir akımı, Türk şiirine yeni bir soluk getirmiş, buna rağmen bu şiir akımı günümüze kadar gelen tartışmalı bir konu olmuştur. Heceye karşı yapılan bu tenkitlere karşı hececilerden Yusuf Ziya Ortaç, düşüncelerini şöyle dile getirir: "Edebiyat bir buhran geçiriyor. Vezin asi parmakları ile lime lime edildi. Kafiye yerlerde sürünen yolunmuş saçlar halinde. Ve mana kanlı bir dünyanın kızılığı vurmuş sayıklamalardan ibaret." (Ortaç 1941: 7-8). Bu tartışmalara rağmen Türk şiiri yüzyılların verdiği alışkanlıkla vezinsiz, kafiyesiz pek düşünülmemiştir.

Şekil sorununa en ılımlı yaklaşımı Ahmet Hamdi Tanpınar, her iki görüşün de olumlu yanlarını ortaya koyarak gösterir. "Son zamanlarda vezne, kafiyeye, muntazam şekillere karşı gösterilen bir lakaydı, hatta bir nevi düşmanlık vardır ki, bunu bazı yeni sanatçılarda mevcut müfrit bir hürriyet aşkıyla izah etmek mümkündür. Diğer saikleri ne olursa olsun, bu aleyhtarlık bugün dünyada mevcut muhtelif yeni sanat mensuplarının birbirleriyle anlaşabildikleri yegâne noktayı teşkil etmektedir." (Tanpınar 1969: 5) diyen yazar, yenilerin vezne ve kafiyeye yaptıkları itirazları haklı bulurken, Türk şiirinin vezinsiz ve kafiyesiz de olamayacağını, bu unsurların şairin zekâsı ile sanatının birleşmesinden doğduğunu da aynı makalenin devamında ifade eder.

Şu bir gerçek ki, serbest şiirlerle şiirin alanı genişlemiş, yetenekleri artmış ve bugünkü modern Türk şiiri doğmuştur. Bugünkü modern Türk şiiri dünya şiirinde olduğu gibi, insan duygularındaki karmaşıklığı bütün yönleriyle yansıtabilmektedir. Bugünkü şiir adetâ gerçeğin, yaşantının dili konumundadır.

II. Muhteva Arayışları

"Her edebiyat kendi devrinin bir tefekkür, bir tahassüs ve tahayyül kâinatıdır. Kendi devrinin hususiyetlerini, zevklerini, sanat telakkilerini, hurafelerini, itikatlarını, hakiki ve batıl bütün bilgilerini taşır" (Levend 1980: 7) diyen Ağâh Sırrı Levend, edebi dönemlerimiz arasındaki farklılığın nedenlerini de açıklamış olur.

Edebiyatın toplumun aynası olduğu gerçeğinden hareket ederek Cumhuriyet dönemi şiirinin de tabii olarak milletin yaşadıkları ve düşündüklerini ele almasını doğal karşılamak gerekir. Bu bakımdan önceki dönemden de ilişkiyi kesmeden birlikte değerlendirmek daha yerinde olur.

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde başka konularda olduğu gibi, muhtevada da Meşrutiyet döneminin özellikleri etkili olur. Kısa fakat çok verimli bir dönem olan Meşrutiyet yılları, Yahya Kemal, Mehmet Akif, Ahmet Haşim ve Faruk Nafiz gibi Türk şiirinin unutulmayacak isimlerini yetiştirmiştir. Cumhuriyet döneminde de bütün bu şairlerin etkileri devam etmiştir. Beş Hececiler yurt sevgisi ve milli duyguları şiirlerinde ele alırken, Faruk Nafiz daha çok Anadolu'ya yönelmiştir. Onun "Sanat" isimli şiiri kendinden sonra gelen birçok şaire ilham kaynağı olmuştur.

Cumhuriyet döneminde şiir yazmaya başlayan şairleri kesin gruplar altında birleştirmek oldukça zordur. Fakat en genel ifadeyle bu dönem şairlerini; ferdi ıstırapları ve aşkı konu alanlar, milli duyguları işleyenler ve toplumsal konulara yönelenler diye gruplandırmak mümkündür. Belki bu sınıflamaya dini ve mistik konuları işleyenler de eklenebilir. Bu sınıflamanın içini hangi şairlerin doldurduğuna burada değinmenin gereksiz olduğuna inanıyoruz. Bu anlayışları temsil eden öncü şairler herkes tarafından bilinmektedir.

Bu sınıflamadan da anlaşılacağı gibi Cumhuriyet dönemi şiirinde işlenen konular hemen hemen bunlardır. Bunların yanında başta rejim olmak üzere yapılan yenilikleri ve Atatürk'ü öven şiirlerin çokluğu dönemin genel bir özelliği olarak karşımıza çıkar. Bu durumun biraz zorunluluktan, biraz da şairlerdeki minnet duygusundan kaynaklandığı söylenebilir.

Bu dönemde, Meşrutiyet'ten farklı olarak iki yeni ideoloji daha ortaya çıkmıştır. Bunlar; Atatürkçülük ve Sosyalizm'dir. Çeşitli anlayışa sahip birçok şair Atatürk'ü anlatan şiirler yazarken, bu özellik dönemin şiirlerinde görülen bir muhteva olarak şiirimize girer. Bu dönemde çoğu edebi değer taşımayan pek çok Atatürk şiirleri yazılmıştır. Bugün bu şiirler ancak birkaç cilt tutan antolojilerde toplanabilmiştir.

Sosyalizm ise 1930'lu yıllardan itibaren bir ideoloji olarak bütün dünyayı kaplamış ve etkisini uzun süre devam ettirmiştir. Şiiri bir propaganda aracı olarak gördüğü için de bu düşünceyi savunan şairler Nazım Hikmet'in de etkisiyle şiirlerinde sosyalizmi işlemişlerdir.

Cumhuriyet dönemi Türk şiiri, 1940 yılından sonra daha farklı bir görünüm kazanır. Hayata bakıştaki değişimin de etkisiyle daha önce şiirlerde sıklıkla yer alan yurt sevgisi, Anadolu insanı ve milli duyguların yerini tabiat ve yaşama sevinci, dünya hayatı, kadın ve cinsellik konuları alır. Yükselen sosyalizm düşüncesinin etkisiyle bu yönde ideolojik şiirler de yazılmıştır.

Burada çeşitli düşüncelerin temsil edildiği Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde İslâmî düşünceyi benimseyen ve onu şiirlerinde sürekli bir konu olarak işleyen şairler ve onların edebi özellikleri üzerinde durulacaktır. Ölçü bu olunca, hayatının çeşitli dönemlerinde duygulanıp bir veya iki dini şiir yazan fakat daha

sonra İslâmî düşünceyle hiçbir ilgisi olmayan şairler bu sınıflamanın dışında kalacaktır. Değilse Nazım Hikmet'in bile gençliğinde dini duygularla kaleme aldığı şiirlerinin bulunduğunu hatırlarsak herhalde kastımızı anlatmamız daha kolay olur.

Bu dönem şairleri arasında her şeye rağmen İslâmî duygularla şiirler yazan şairler az da olsa görülmektedir. Bunlar arasında en belirgin olanları Orhan Seyfî, Halid Fahri, Faruk Nafiz, Ziya Osman, Fazıl Hüsnü sayılabilir. Fakat burada İslam'ı hayatı boyunca gaye edinen Necip Fazıl gibi şairlere yer verileceğinden bu isimler konunun dışında kalacaklardır. Bahsimize konu olan döneme bu noktadan baktığımızda 20. yy.ın ilk yarısındaki sayısal bakımdan tablo pek iç açıcı değildir. Bu dönem, temellerin atıldığı yıllar olarak görülüp, 1960 sonrası Türk şiirinde İslâm'ı yaşayan ve onu hayat felsefesi olarak gören şairlerin sayıca çoğalmasında sevindiricidir.

Burada, Cumhuriyet Dönemi İslâmî Türk Şiiri (1923–1950) başlığı altında bahsedilen özellikleri taşıdığına inandığımız Necip Fazıl Kısakürek, Asaf Hâlet Çelebi ve Arif Nihat Asya gibi şairlerin kısaca İslâmî hayat hikâyeleri, şiir anlayışları, şiirlerinin özellikleri ve eserleri üzerinde durulacaktır.

Necip Fazıl Kısakürek: “Sultanü’ş-Şuarâ” olarak da bilinen Necip Fazıl Kısakürek, Türk şiirinin gelmiş geçmiş en büyük şairlerindedir. Kendisi ve eserleri hakkında sayısız incelemeler yapılmış, yazılar yazılmıştır. Halen de yazılmaktadır. Bir okyanusun yerinde duramayıp dalgalar şeklinde coşup taşması gibi, Necip Fazıl da tıpkı bir okyanus gibi yalnızlık denizinde mısralarıyla coşup taşar. İçindeki yanan volkanı öylece dindirmeye çalışır.

Necip Fazıl, “O ve Ben” isimli kitabında verdiği bilgiye göre 26 Mayıs 1904’te İstanbul’un Çemberlitaş semtinde büyük bir konakta doğar. Bu tek erkek torun konağın en sevilen çocuğudur. Çok kıymetli olduğu için rahat bir çocukluk geçiren Necip Fazıl, yerli yabancı birçok okulda okuduktan sonra annesinin rahatsızlığı için gittikleri Heybeliada’da bulunan Bahriye Mektebine kayıt olur. Orada devrin tanınmış hocaları olan Aksekili Ahmet Hamdi Efendi, Yahya Kemal, İbrahim Aşki Bey ve Hamdullah Suphi’den ders alır. Dini, tarihi ve edebi bilgileri ilk olarak orada şekillenmeye başlar.

Buradan mezun olduktan sonra 1921’de Darülfünun Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümüne kaydolar. Okumayı erken öğrendiği için burada da Bahriye Mektebinde olduğu gibi okulda akranları arasında yaşı en küçük olanlardan biridir. Şiirlerini Yakup Kadri’ye gönderir ve onun idaresindeki Yeni Mecmua’da yayınlanır Bu yıllarda şiirleri birçok edebiyatçının dikkatini çeker ve çok beğenilir.

Cumhuriyetin ilanından bir yıl sonra 1924’te Milli Eğitim Bakanlığı Avrupa’ya yüksek öğrenim için öğrenci göndermek ister ve bu amaçla bir sınav açar. Paris Sorbon Üniversitesi Felsefe bölümünde okumaya hak kazanan Necip Fazıl ile beraber Suat Hayri Ürgüplü, Burhan Toprak, Cemil Sena, Namdar

Rahmi gibi ilerde ülke çapında isim yapacak isimler de vardır. Yirmi yaşındaki genç şair, Paris'te kumar hastalığına yakalanır ve orada kaldığı süre içinde Paris'in gündüzünü göremeden okulunu yarıda bırakıp İstanbul'a dönmek zorunda kalır. 1925–1934 yılları arasında sırasıyla Hollanda Bankası, Osmanlı Bankası ve İş Bankası'nda çalışır. Anadolu ve İstanbul arasında birkaç defa iş ve yer değişikliği yaşar.

1925'teki ilk şiir kitabı olan Örumcek Ağı'ndan sonra 1928 yılında alfabe değişikliğinden önce eski harflerle Kaldırımlar isimli ikinci şiir kitabını yayımlar. Yakup Kadri, İsmail Habip, Nurullah Ataç, Yaşar Nabi gibi ünlü isimler onu öven, göklere çıkaran yazılar yazarlar. Bu şiiriyle büyük bir şöhrete kavuşan Necip Fazıl, artık “Kaldırımlar Şairi” diye anılmaya başlanır. “Kaldırımlar”, yalnızlığın şiirini Türk şiirinde en olgun, en başarılı bir noktaya ulaştırmış, yalnızlığın simgesi olmuştur. Bir yandan Cumhuriyet gazetesinin Peyami Safa idaresindeki “Edebiyat Sayfası”nda hikâye ve edebi yazılar yayımlarken, bir yandan da şiirlerini yazmaya devam eder. 1932'de üçüncü şiir kitabı olan “Ben ve Ötesi” yayımlanır. Bu kitaptaki şiirleri de öncekiler gibi çok beğenilir.

Fakat bütün bunlar onu mutlu etmez, derbederliğini önleyemez. Yaşadığı hayat içki, kadın, özellikle kumardan ibaret bir hayattır. Bunlarla kendini avutmaya çalışan Necip Fazıl'ın içindeki yalnızlık ve bedbinlik duygusu bir türlü teskin olmaz. “Bu bakış tarzı onun bu yıllarda yazdığı şiirlerine de yansır. İlk şiirlerindeki tasavvufi eda ve metafizik endişe gittikçe kaybolup yerini, dipsiz bir korku, sınırsız bir gurbet ve yalnızlık duygusu, boşluk hissi, büyük şehirlerin boğucu kâbusu, ölüm korkusu, ümitsizlik ve cinsi duygular alır.” (Bağcı 1997: 148)

1930'lu yılların genç Türk aydınlarının genel özellikleri Necip Fazıl'da da kendini gösterir. Ailesinden aldığı yüce değerleri bir süre korusa da birçok çağdaşı gibi devrini ve neslini saran korkunç imansızlığı yenemez. “İçinde yaşadığı devir ve çevre yüce bir imanın gelişmesine meydan vermeyen yıkıcı şartları onu da kendine esir eder.” (Kaplan 1978: 193) O da o devirde yetişen; maziyle, tarihle, millî duygularla, dinle ilgisini kesmiş aydınlardan biri olur. Bunalımlar içinde zaman zaman bir çıkış yolu arar fakat bir türlü bulamaz. Bu durumu 1934 yılına, 30 yaşına kadar devam eder.

Necip Fazıl, İstanbul'da yukarıda anlatıldığı şekilde hayatına devam ederken, bir gün vapurda kendisine devamlı bakan bir adama rastlar. Tanışıp sohbet ederlerken söz tasavvuftan açılır ve Necip Fazıl o adama bu zamanda tasavvuf dersi verecek irşada ehliyetli bir zatın olup olmadığını sorar. Adam da Beyoğlu Ağa Camii'nde cumaları ders veren Abdülhakim Arvasi'yi tavsiye eder. Bu Hızır tavırlı adamı bir daha görmeyecek olan Necip Fazıl, bu olaydan sonra tavsiye edilen Abdülhakim Arvasi ile tanışır. Böylece hayatının ve sanatının ikinci devresi başlar.

Otuz yaşına kadar büyük bir boşlukta, buhranlar içinde yaşarken ve kafasında biriken sorulara cevap bulmaya çalışırken birdenbire böyle bir zatla

tanışması, ondaki boşluğu dolduran en büyük etken olmuştur. Bu tanışmadan sonra şairde önce büyük bir bocalama başlar. O, hâla hayat, kainat ve insan konusunda sorularına cevap bulamamıştır. Bu arayışın arkasından Efendisinin manevi yardımıyla kurtulan şair kendi ifadesiyle gerçeğin kucağına birden düşer, hayat denilen çetin bilmeceyi çözer, geçmiş ve geleceğin bütün sırlarını kavrar. Necip Fazıl bu duygularını şu mısralarla destanlaştırır.

Atomlarda cümbüş, donanma şenlik!

Ve çevre çevre nur, çevre çevre nur.

İç içe mimari, iç içe benlik,

Bildim seni ey Rab, bilinmez meşhur.

Yaşadığı bu olaydan sonra Necip Fazıl kendini bundan sonra hakiki sanatkar olarak görür. “Onun yeni anlayışı hem hayatına, hem de eserlerine yansır. Eserlerinin sayısı birden artar. “O güne kadar eseri bir buçuk kitapçıktan ibaret Mistik Şair, sadece o büyükten aldığı feyizle 80–90 cilt esere doğru yürür.” (Kısakürek 1976: 204). 1935 yılında ilk tiyatro eseri *Tohum*’u, 1937’de *Ağaç* dergisini çıkarır. 1938’de *Bir Adam Yaratmak*, 1940’da *Künye* ve *Sabırtaşı*’nı 1942’de *Para* takip eder. İkinci Dünya Savaşı öncesi ve savaş yıllarında Son Telgraf gazetesindeki yazılarıyla dikkatleri üzerinde toplar.

Şiirlerindeki dini havanın gittikçe belirginleşmesi üzerine eskiden “dahi şair” diye onu göklere çıkaranlar “Mistik Şair” diye alay etmeye başlarlar. Onun dergi ve gazetelerde giriştiği gittikçe artan İslâmî mücadelesi yüzünden asıl çevresi oluşmaya başlar ve eski arkadaşları ondan uzaklaşır. O da toplumsal anlamda İslam’a daha iyi hizmet etme amacıyla düşündüğü “Büyük Doğu” dergisini çıkarmaya başlar. Bu girişimiyle onun çileli ve bol mücadeleli hayatı da başlamış olur.

Necip Fazıl’ın bazı çevrelerce “dahi şair”likten “sabık şair”liğe geçişini bir tarihçimiz şöyle yorumlar: “Altı asır bu topraklara kök salmış koca imparatorluğun bütün manevi mirasıyla birlikte reddedildiği yüzyılımızın ilk yarısında Necip Fazıl gözde sanatçı idi. Şiirleri dillerden düşmez, piyesleri sahnelerden inmezdi. Entelektüel sosyetenin dahi şair unvanına mazhardı.

Ne zaman ki gözü maziye takıldı, ne zaman ki gönlü Allah aşkıyla doldu, ne zaman ki kalemi îlâ-yı kelimetullah için yazar oldu, işte o zaman değerler değişti, değerlendirmeler değişti. Asla dönmenin, köke tutunmanın, kalplere mana heyecanı vermenin lafına bile tahammül edemeyen çevreler Necip Fazıl’a boykot ilan ettiler. Nisyan denizinde boğulmaya mahkûm ettiler. En güzeli arayıp bulan bir şair için, en güzeli yazdığı sıralarda, “Sabık şair” demekten sıkılmadılar.” (Bahadıroğlu 1984: 320)

Büyük Doğu dergisini çıkarmaya başladıktan sonra etrafına sevenleri toplanmaya başlar. Onun her şiiri, her yazısı, her konuşması bir olay haline gelir. Anadolu insanının ufku onunla açılır, ruhu onunla nefes almaya başlar. “Kendi duygularını, inançlarını, haklarını, mukaddeslerini, tarihini, dilini, kültürünü harikulade bir şekilde dile getiren, duygu ve düşüncelerine tercüman

olan İstanbullu şairi bağrına basar. Ve Mehmet Akif'ten sonra ilk defa bir şaire bu kadar değer verir.” (Bağcı 1997: 157)

Dergi, 1943 – 1978 yılları arasında toplam on beş defa kapatılıp on altıncı kez tekrar yayımlanır. Son olarak 8 Mayıs 1978’de beş sayı olarak çıkar ve otuz beş yıldır çıkmakta olan dergi kendini kapatır. Necip Fazıl da bu yıllar arasında tam yedi defa mahkûmiyet cezası almıştır. Bu tarz hayatı ve eserleriyle Türk gençliğine yeni hedefler gösteren şair, onlara en olumsuz şartlar altında bile ümitsizliğe kapılmamayı, tarihi görevlerini unutmamalarını tavsiye eder.

Son yıllarını yurdun çeşitli şehirlerinde konferanslar vererek ve eserlerini yayınlarak geçiren Necip Fazıl’ın daha hayattayken eserlerinden etkilenen ciddi bir vatansever gençlik grubu oluşur ve onun arkasından giderler. Bu genç grup şairin belki hayatta en büyük tesellisi olmuştur.

1980 yılında Kültür Bakanlığı’nın “Büyük Kültür Armağanı”nı alan Necip Fazıl’a Türk Edebiyatı Vakfı da “Türkçe’nin Yaşayan En Büyük Şairi, Sultanü’ş-Şuara” unvanını verir. 25 Mayıs Çarşamba günü İstanbul’da, Erenköy’ündeki evinde gece yarısı vefat eder. Bir 26 Mayıs günü doğan şair, başka bir 26 Mayıs günü toprağa verilir. O’nun yıllar önce yazdığı “Vasiyet” adlı şiirinde:

*“Son gün olmasın dostum, çelengim, top arabam
Alıp beni götürsün tam dört inanmış adam”*

Diyen şairin cenazesi Türkiye’nin dört bir yanından gelen on binlerce gencin omuzlarında Fatih Camiinden Eyüp Sultan’a kadar getirilir ve oraya defnedilir.

Şiir Anlayışı ve Şiirin Özellikleri: Necip Fazıl’ın iki yönü vardır. Bunlar şairliği ve mütefekkirliğidir. Bu iki yönünden şairliği, herkesi kendine hayran bırakırken, mütefekkirliği bazı kesimleri kendisine düşman etmiştir. O, kendi şairliğini üç bölüme ayırır. Bunlar “O’ndan önce, O’nunla beraber ve O’ndan sonra” şeklindedir. Buradaki O, manevi ders aldığı mürşidi Abdülhakim Arvasi’dir. Şairin muarızları ise onu “Genç Şair, Mistik Şair ve Sabık Şair” diye tasnif ederler.

Türk şiirinin en büyük şairlerinden olan Kısakürek’in şiir anlayışını ve şiirinin özelliklerini kısa bir bölümde anlatmak mümkün değildir. Fakat en belli başlı özelliklerine de burada değinmek yerinde olacaktır.

“Ben şiiri, her türlü hassas gayenin üstünde, doğrudan doğruya kendi zat gayesine –sanat için sanat- fakat kendi zat gayesinin sırrıyla da Allah ve Allah davasının topluluğuna –cemiyet için sanat- bağlı kabul etmişim” (Kısakürek: 1987) diyen şair için şiir veya geniş anlamda sanat mutlak gerçek olan Allah’ı arama işidir. Her şeyde, eşyada ve olaylarda bütün inceleme ve çaba, bu tek gerçeği görebilmek içindir. İlk dönem şiirlerindeki psikolojik durumlar, sıkıntı, korku, yalnızlık, bulanık ve karanlık düşüncelerle boşluk acıları bu aramaya bir yön verememenin görünüşleridir.

Yunus Emre, nasıl davasını kendi şiiri içinde ifade etmiş, açıklamış ve çözümlenmişse Necip Fazıl da bu görüşe uyan şiirlerinde bunu yapmaya çalışır.

Her şey, her dava, ve her yol, bu tek varlığa yönelmedir. Onsuz hiçbir şey olmaz.

Acemi şairler elinde bezdirici bir ahenk yokluğuna ve muhteva hiçliğine düşmüş olan hece şiirini ölçüleri aşan bir kudretle geliştirmiş, yepyeni ve garip ürperişler dolu şiir üslubu yıllarca taklit edilmiştir. O, Cahit Sıtkı ve Ahmet Muhip Dranas üstündeki etkileri ile ayrıca 1940'tan sonra gelişen yeni şiir akımlarına da öncülük etmiştir. Bunalım, buhran, boğuntu, hafakan, burkuntu, tedirginlik gibi 1955 sonrası moda olan şiir temalarını ilk kullanan ve bunları bir çeşit yaşama cinneti halinde veren ilk şairimiz yine odur.

Necip Fazıl'ın daha ilk şiirlerinde halk ve tekke şairlerimize ait şekil ve özlerin, özellikle koşma şeklinin ve Yunus Emre havasının batılı, çağdaş bir muhteva ile yenileştiği görülür. Ayrıca Faruk Nafiz ve Beş Hececilerden gelme aşk, hasret, ölüm, memleket ve buna benzer duygularla tutkuların başarıyla ifade edilmesini görmek mümkündür. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, bu eski şairlerin hiçbirinde görülmeyen felsefi muhteva, üstün mecaz gücü ve derin bir his yoğunluğu, şairin ilk şiirlerinde varlığını açık olarak göstermektedir.

Ona muhalif yazarlardan Baki Süha Ediboğlu, şairin şiirini değerlendirdiği bir yazısında şöyle der: "Necip Fazıl, Türk halk şiirini, mistik tekke şiirinin herkese açılmayan kapılardan rahatça, başka bir rüzgârla geçmiş, Batı şiirinin havasını da taşıyan mısralarında madde ve ruh felsefesini kendi açısından en güzel bir dil, en mükemmel bir form ve tadına doyum olmaz bir ahenk içinde vermiştir (Ediboğlu 1968: 5).

Necip Fazıl, kendine, insanlara ve tabiata felsefi bir gözle bakan aşk, azap, şüphe ve susamışlık duygularını sihirli bir üslupla şiirleştiren usta bir kalemdir. Fikrin ve sanatın çilesi ile yoğrulmuş bir şahsiyet olan şaire göre "sanat ve hayat, sanat ve hakikat üzerinde fikir sahibi olmayan, fikir tasası çekmeyen şair bence kuyruğu sıkıştıkça haykıran bir hayvancıktan farksızdır. Birbirine ters çift başlı bir mahlûk olan şairde, biri sefil ve mahkûm, öbürü ulvi ve hâkim iki kutup vardır. Bunlardan biriyle şair insanoğlunun en altında, öbürüyle de nebiler, veliler ayrı, en üstündedir." (Kısakürek 1987: 8)

Necip Fazıl'ın şiirlerinde ele aldığı temalar için söylenecek en önemli söz, kozmikte olduğu gibi psikolojide de dolaşabilmesidir. Korku, ıstırap ve yalnızlık gibi temalar çok defa bir arada işlenir ve bu da zaten şair için psikolojik bir zorunluluktur. Öteki temalar ise birbirine bağlı, ruhsal ve doğal görünüşler olarak sıralanabilir. Aşkla ilgili duyular ve tabiat tasvirleri yanında kendi yalnızlığını içinde duyduğu kozmik çevreye ait ve bilinçaltının malı olduğu kuvvetle sezilen, ev ve dolayısıyla odaya özgü tasvirler de sık sık belirlemektedir (Doğan 1999: 168).

Zaman temasının fazla kullanılmadığı şiirlerinde deniz, türlü duygularla birlikte bir sembol olarak hayatın ıstırabını, açılma isteğini ve yalnızlığı göstermektedir. Onun şiirlerinde eşyaya dikkat ve onda bir şeyler görme, bir özellik olarak karşımıza çıkar. Onda maddi varlıklar dış görünüşleriyle idrak ettiğimiz gibi değildir. Eşyanın eğer sezebiliyorsak bizim iç hayatımızla bir

irtibatı vardır. Bergson felsefesinin etkisini gösteren bu özellik Necip Fazıl'ın çoğu şiirlerinde kendini gösterir.

Birinci döneme ait olan yukarıda sayılan temaların birçoğunu onun ikinci döneminde göremeyiz. Necip Fazıl'ın ikinci döneminde yazdığı şiirlerin teması bütünüyle metafizik konulardır ve tek başına “Çile” kelimesi ile bunların hepsini karşılamak mümkündür. Altmış yıllık sanat hayatına pek çok eser sığdırmış olan Necip Fazıl'ın yalnızca edebi sayabileceğimiz eserlerini buraya almayı uygun bulduk.

Şiir Kitapları: Örümcek Ağı (1925), Kaldırımlar (1928), Ben ve Ötesi (1932), Sonsuzluk Kervanı (1955), Çile (1962), Şiirlerim (1969), Esselam (1973),

Tiyatro Eserleri: Tohum (1935), Bir Adam Yaratmak (1939), Künye (1938), Sabırtaşı (1940), Para (1942), Nam-ı Diğer Parmaksız Salih (1949), Reis Bey (1964), Siyah Pelerinli Adam (1964), Ahşap Konak (1964), Ulu Hakan II. Abdülhamit Han (1968), İbrahim Ethem (1978), Kanlı Sarık (1970), Mukaddes Emanet (1975), Yunus Emre (1984), Sır (1946 yılında Büyük Doğu dergisinde tefrika edilmiş fakat hâlâ basılmamıştır), Kumandan (1971'de dergide tefrika edilmiş fakat basılmamıştır.), Püf Noktası (yazarın basılmamış tek komedi eseridir.)

Hikâye ve Romanları: Birkaç Hikaye Birkaç Tahlil (1933), Ruh Burkuntularından Hikayeler (1965), Hikayelerim (1970), Hikayelerim (1983), Aynadaki Yalan (1980), Kafa Kağıdı (1984)

Hatıraları: Cınnet Mustatili (1955), Büyük Kapı (1965), Yılanlı Kuyudan (1970), O Ve Ben (1974), Hac'dan Çizgiler – Renkler ve Sesler (1973), Babıâli (1975), Benim Gözümde Menderes (1970)

Âsaf Hâlet Çelebi: Cumhuriyet dönemi İslâmî Türk şiiri içinde yer alması gereken şahsiyetlerden biri de Âsaf Hâlet Çelebi'dir. O, 1940'lı yıllarda şiirlerini kaleme alırken hareket noktası olarak İslâm tasavvufunu seçmiş, bunu da kapalı ifadelerle anlatmaya çalışmıştır. İslâm tasavvufunun yanı sıra Budizm ve Hint Felsefesi ile de ilgilenmiştir. Âsaf Hâlet, çağdaşı Necip Fazıl gibi düşüncelerini açıkça ifade edip meydanlara çıkmak yerine İslâm'ın tasavvufi özelliklerini gizli imajlarla anlatmayı tercih etmiştir. Onun bu tavrında 1940'lı yılların baskıcı ve İslâm'a karşı tavizsiz yönetiminin etkisi düşünülebilir.

27 Aralık 1907'de İstanbul'da doğan Âsaf Hâlet'in bütün çocukluğu kibarlığı ile tanınan Beylerbeyi semtinde geçmiştir. Babası Hâlet Çelebi, bu semtte kültürü ve nezaketi ile tanınmış beyefendi bir zattır. Oğlunun yetişmesinde büyük katkısı olan baba Hâlet Çelebi'yi son döneminde tanıyan Münevver Ayaşlı onu şöyle tanıtır: “Kendilerini tanıdığım zaman bir hayli yaşlı idiler, fakat güzelliklerinden, zarafet ve kibarlıklarından bir şey kaybetmemişlerdi. O ne nezaket, o ne zarafet ve o ne terbiye, bu misli görülmemiş, misli olmayan bir kültür, bir medeniyet idi. Çelebi adı nereden geliyordu, hakikaten Cenabı Pir'in neslinden mi geliyordu, bilmiyorum, fakat

Hazreti Mevlâna'nın yolundan olduğu muhakkaktı. Oğlu Âsaf'ı da pek güzel yetiştirmiş, kendisinden, ruhundan pek çok şey vermişti.” (Miyasoğlu 1993: 21)

Burada soy isimlerinin Çelebi olmasından dolayı Mevlana soyundan geldikleri söylenmişse de bu doğru değildir. Âsaf Hâlet, bir eserinde dipnot halinde Mevlana soyundan gelmediklerini söyler. Hatta bu aile Mevlevî kültürünü benimsemiş olmalarına rağmen babalarının etkisinde kalarak Kadiri şeyhine bağlı kalmışlardır.

Annesinin adının Beyza Hâlet olduğunu, ona ithaf ettiği son kitabında belirten Âsaf Hâlet'in ismi Kâmili Çelebiler olan bir ağabeyi, Merkuze Yalım isminde de bir ablası vardır.

Galatasaray Lisesi'nde sekiz yıl okuduktan sonra Güzel Sanatlar Akademisi'ne, oradan da Adliye Meslek Mektebi'ni bitirmiş, Üsküdar zabıt kâtipliği ve Osmanlı Bankası'nda memurluk yapmıştır. O en son İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü kütüphanesinde çalışırken 15 Ekim 1958 yılında vefat etmiştir.

Şiir Anlayışı ve Şiirin Özellikleri: Âsaf Hâlet Çelebi, Türk edebiyatının eşine az rastlanır şahsiyetlerindedir. Şiirleri, şiir üzerine yazıları klasik edebiyatımıza dair incelemeleriyle tanınmış ve günümüz edebiyatında kendine sağlam bir yer edinmiştir. Türk Edebiyatında 1990'lı yılların sonuna kadar Âsaf Hâlet ile ilgili akademik bir çalışma yapılmamıştır (Kırımlı 2000: 10). Hatta son yıllarda çıkan (1998) Şerif Aktaş'ın hazırladığı “Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi” isimli iki ciltlik antolojide bile bu şaire yer verilmemesi bizi şaşırtmıştır. Son zamanlarda ise Çelebi'ye karşı gösterilen ilgisiz tavır ortadan kalkmaya başlamıştır.

Âsaf Hâlet Çelebi, 1940 döneminde ve Orhan Veli'den önce yazdığı şiirleriyle tanınmıştır. Bu, kimseye benzemeyen şiirleri önce anlaşılmamış, fakat daha sonra şiir mahfillerinin aranan bir şairi olmuştur. O, önce Divan şiirini daha sonra da Fars şiirini derinlemesine incelemiş, bu konularda kitap yazacak kadar derinleşmiştir. 1940 yılına kadar gazel tarzında şiirler yazan Âsaf Hâlet, bu şiirlerinde Mevlevî şairleri taklit etmektedir. Bu dönemden yani Divan ve Doğu şiirini tanıdıktan ve bu yolda epey yol kat ettikten sonra yeni edebiyat hareketine yönelmiştir. Bu yüzden şiirlerinde eski tasavvuf geleneği yeni imajlarla birlikte ele alınır.

Ses, Hamle, Gün, Ağaç, Büyük Doğu, Yeditepe ve İstanbul gibi yaşadığı dönemin önemli dergilerinde yayımladığı şiir ve yazılarıyla ilgi çeken Âsaf Hâlet, “yeniliği gariplikte görmeyen ve sanatta eskimeyen şey'e talip olan ve bu tavrını da şiirlerinde ortaya koyan bir şairdir. Yaşadığı hayatı ve dünyayı mistik temayüllerle ifade ederken İslam kültürünün süzgecinden geçirir, tasavvufun kaynaklarından edindiği bilgilere de şiirlerinde önemli bir yer verir.” (Miyasoğlu 1993: 11).

Onun şiirlerinde karşılaştığımız dünyevi olaylar karşısındaki duyduğu hayret ve şaşkınlık, yaratılış hikmetimiz karşısında büyük velilerin bakışında ifadeye kavuşan hayret ve şaşkınlıktır. İstanbul dergisinde yayımladığı yazılar,

onun sanatı üzerinde düşünen ciddi bir şair olduğunu gösterdiği kadar, şiir görüşünü hadis-i şeriften hareketle izah eden iki şairden biri (diğeri Necip Fazıl Kısakürek'tir.) olduğunu da belgelemektedir. “Sanatta Eskimeyen Şey” adlı yazıdaki şu paragraf, onun dünyasını kavramada yeterli ip uçları vermektedir:

“Asıl sanatkâr bir büyücü, bir şarlatan bir göz bağıcı değil, kendi varlığı bizzat mucize olan bir velidir. Ruhumuzun sükûn ve iştihaklarını onun maddi vasıtalarla gizlediği şeylerin ilerisinde, kendisinin baş döndürücü varlığının içinde, başkayı, yabancıyı unutarak dinlendiririz. Orada gösteriştenden uzak, taklitten sıyrılmış, görenekten, aleladelikten ayrılmış kendi hakiki ve yüksek varlığımızı buluruz.” (İstanbul, Haziran 1954)

Âsaf Hâlet'in Necip Fazıl'la olan tanışıklığı Ağaç (1936) dergisinde yazmasıyla başlar, ölümüne kadar da sürer. Bu bakımdan o, Necip Fazıl'ın mistik yönelişlerinin etkisinde kalan şairlerden biridir ve o dönemde herkes Necip Fazıl'dan kaçarken, onun adını anmamayı bir sanat politikası haline getirirken, Âsaf Hâlet bu ilişkisini ölünceye kadar sürdürür. Necip Fazıl da Çelebi'nin şiirlerini o öldükten sonra da dergisinde yayınlamaya devam eder. Yıllar sonra yayınladığı Babıalı isimli kitabında Âsaf Hâlet için “İstanbul efendisi, güzel ve çirkinini tayinde usta” ifadelerini kullanarak hiçbir tenkide yer vermeden onu hayırla yad eder. Bu iki şairimizin dünyaya bakışları ve şiir anlayışlarında yakınlık varken, şiirleri birbirinden oldukça farklıdır.

Mustafa Miyasoğlu, Necip Fazıl'ın kendi hayatını dönemlere ayırdığı gibi Âsaf Hâlet'in şiirini de üç döneme ayırır. Bu dönemler şöyledir: “İlk dönemi, eski kültüre bağlı kalarak ortaya koyduğu gazellerindeki şiir anlayışı. İkinci dönemi, Garip şiirinin yaygın olduğu dönemlerdeki şiirlerini mizah gazetelerine bile konu olan garip tutumu. Üçüncü ve çok belirgin dönemi de İslâm tasavvuf kültüründen etkilendiği kendisine özgü bir şiir anlayışı ve ürünleri verdiği dönemdir.” (Miyasoğlu 1993: 24). Ölümünden sonra yayımlanan üç rubaisinde de ilk döneminde olduğu gibi Divân şiirine yaklaşır. Divan şiirinin nazım şekillerinden rubaiyi kullanarak gelenekten faydalanan şairin bu üç rubaisinde de ölüme karşı mistik bir tavır alış söz konusudur (Şen 2008: 81-83).

Âsaf Hâlet'in unutulmasını önleyen en önemli özelliği renkli kişiliği kadar, çağdaşlarının hiç birinde görülmeyen zenginlikte ve çeşitlilikteki fantezilerinin olmasıdır. Onun orijinal tarafı biraz da buradan gelir. Arkadaşları Arif Dino, Celal Sılay ile “garip şiiri” adı verilen akımın ilk habercileri olmuşlardır. Döneminde yeni şiirin sözcüleri gençler, Arif Dino ve Âsaf Hâlet'in kesin tesiri altında kalmışlar hatta bunları taklit etmişlerdir. Âsaf Hâlet, tıpkı Necip Fazıl gibi Garip Şiiri'nden sonra görülen yozlaşmaya da karşı çıkmış; “sadelik” adına ortaya çıkan “âdilik” konusunda sert eleştiriler de bulunmuştur.

Gazelleri Son Asır Türk şairleri dışında hiçbir kitaba girmemiştir. İkinci ve üçüncü döneminin şiirleri üç kitapta toplanmıştır. Bunlar: He (1942), Lâmelif (1945), ve Om Mani Padme Hum (1953)'dur. Ona göre: “şiir,

kelimelerin bir araya gelmesinden hasıl olan bir büyük kelimedenden başka bir şey değildir.”

Onun şiiri, bütün kültürlerden ve sanat anlayışlarından yararlanan, ama şiir dışı unsurlara iltifat etmeyecek kadar kendine yeten bir şahsiyetin şiiridir. Şiirlerinde ele aldığı temalara gelince, Divan ve Halk Şiiri, doğu ve batı şiirleri, masallar ve Hint mistisizmi, kendi çocukluğu ve İstanbul hayatı, munis bir havada bir araya gelir. Şair bütün unsurlardan faydalanarak iç dünyasını yansıtan bir şiir kurar. Daha çok şair olarak bilinmesine rağmen şiir dışında da birçok eser veren Âsaf Hâlet'in eserleri şunlardır:

Şiirleri: He (1942), Lâmelif (1945), Om Mani Padme Hum (1953)

Diğer Eserleri: Mevlâna (Hayatı, Şahsiyeti,Eseri) İnceleme (1939), Mevlâna'nın Rubailer (1939), Molla Cami (Hayatı, Şahsiyeti) İnceleme (1940), Konuşulan Fransızca Ders Kitabı (1941), Eşrefoğlu Divanı İnceleme Ve Metin (1943), Seçme Rubailer İnceleme Ve Derleme (1944), Buddha (Pali metinlerine göre) İnceleme Ve Seçme Şiirler. (1946), Divan Şiirinde İstanbul İnceleme Seçme Şiirler (1953), Nâima (Hayatı, Sanatı, Eseri) İnceleme Ve Seçme Parçalar (1953), Ömer Hayyam (Hayatı, Sanatı, Eseri) İnceleme Seçmeler (1954), Mevlâna ve Mevlevilik (Mevlâna adlı kitabı ile Mevlevilikle ilgili incelemelerinin birlikte yayımı) İnceleme Seçmeler. (1957)

Arif Nihat Asya: 1923 sonrası Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri'nin İslâmî içerikli şiir yazarı bir başka şairi de Arif Nihat Asya'dır.

Türk şiirinde “Bayrak Şairi”, “Rubai Şairi” olarak anılan Arif Nihat Asya, 7 Şubat 1904 yılında Çatalca'nın İnceğiz Köyü'nde dünyaya gelir. Babası Tokatlı Zîver Efendi, annesi Tırnovalı Fatma Hanımdır. Nihat Asya bir aylıkken babasının ölümü üzerine, akrabalarının himayesinde büyümek zorunda kalır. İlköğrenimine köyünde başlar fakat daha sonra İstanbul'a gelerek önce Haseki Mahalle Mektebi'ne daha sonra da Gülşen-i Maarif Rüştiyesi'ne devam eder. Yatılı olarak girdiği Bolu Sultanisi kapatılınca, Kastamonu Sultanisi'ne aktarılır. Liseyi bitirdikten sonra, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nun Edebiyat Bölümü'nden mezun olur.

Milli Mücadele Dönemi'nde Ankara'da bulunduğu bu dönem onun şiire başladığı, Türklük ve vatan aşkı ile şiirler kaleme aldığı tarihlerdir. 1928 yılında Darülmüallimin-i Âliye'den edebiyat öğretmenini olarak mezun olduktan sonra Adana kolej ve öğretmen okullarında edebiyat öğretmenliği ve yöneticilik yapar. 1948 yılında Edirne'ye tayin edilir. 1950–54 döneminde Adana Milletvekilliği, 1954 yılında Eskişehir milletvekilliği yaptıktan sonra 1962 yılında ise Ankara Gazi Lisesi'nden emekli oldu. 5 Ocak 1975 tarihinde Ankara'da vefat etti.

Kendisine hayatını kısaca anlatması için sorulan bir soruya Arif Nihat şöyle cevap verir: “Benim hayat hikâyem kolay kolay kısalmaz. Sultan Abdülhamit devrinde doğmuş. Balkan Harbi'ni, Meşrutiyet'i, Birinci Dünya

Harbi'ni, Cumhuriyet ilânını, iç isyanları, dış tasallutları, İkinci Dünya Harbi'ni, 1960 olaylarını ve bugüne yakın olayları idrak etmiş bir adamım.”⁴

Edebiyatımızda “Bayrak” şairi olarak tanınan Asya, Bayrak şiirini Adana'nın kurtuluş günü olan bir “5 Ocak”ın heyecanı ile yazdı. Birçok dergi ve gazetelerde yazılar yazdı. Şiirlerinde hece, aruz ve serbest vezinleri kullanan Arif Nihat, nazmın her tür ve şekliyle eserler vermiştir. Fikrin ağır bastığı şiirlerinde milliyetçilik konusu büyük bir yer tutar. Çok renkli ve değişik biçimli şiirler yazmış olan Asya, son şiirlerinde biraz da mistisizme yönelmiştir. Şiirinde daima bir yenileşme çabası içinde olan şair, etkilerden uzak kalarak kendine özgü bol renkli şiir dünyasını oluşturmuştur.

Şiir Anlayışı ve Şiirinin Özellikleri: Şiir yazmaya Kastamonu’da okurken başlayan Arif Nihat, orada çevresinin kendisine ismiyle değil de “şair” diye seslenmeleri karşısında şiire devam ettiğini söyler. O’nda daha küçük yaşlarda başlayan tarih bilinci eski şiire yönelmesine neden olmuş, genç denecek yaşta intisap ettiği Mevlevilik yolu ise onu dini lirizmi kuvvetli bir şair yapmıştır. O, girdiği bu yola hayatının sonuna kadar devam etmiş, kaynaklarda yer verilmese de Mevlevilik yolunda hilafet makamına kadar yükselmiştir. “Kubbe-i Hadra” isimli eseri bu bağlılığın sonucu ortaya çıkmıştır. Mevlâna sevgisi onun eserlerinde hissedilen insan sevgisinin de kaynağını oluşturur.

Yaşadığı dönemde diğer şairler hececi ve aruzcu diye sınıflandırılırken, o şiirlerinde hem aruz, hem hece, hem de serbest vezni kullanmıştır. Bu yönüyle Türk şiirinde tek örnek olduğu kolaylıkla söylenebilir. “Şiir vezniyle doğar” sözü ona aittir. O, şiir nasıl geldiyse ve hangi vezne uygunsu onunla söyler. Bunu yaparken vezinler arasında da öncelik veya üstünlük görmez. O, bu düşüncesini “Söylemek” isimli şiirinde şöyle ifade eder:

“Birdir derim, nesir, hece, serbest vezin, aruz...”

Sen öyle söyle duygunu; ben böyle söylerim. (Asya 1996: 200)

Onun şiirlerindeki milliyetçi söylem, dar bölgeci değil, cihanı kucaklayıcı bir anlayışın neticesidir. Belki soyadının “Asya” olarak seçilmesinin amacı da bu olabilir. Arif Nihat’ın manevi tarafını ise en iyi şu cümleler ifade eder: “Metafizikğin enginliklerine ve derinliklerine dalabilen iyi bir yüzücü. Maverayı sözlerle, kelimelerle sarmalayan bir kelime ustası. Kelamın sözcüsü, kalemin muhafızı. Dualarla, zikirlerle, âminlerle, tespihlerle, tevhitlerle, naatlarla, öteleri kurcalayan bir gönül insanı. Mukaddes emanetin kültür elçisi.”(Yardım 2004: 90)

Bu özelliklerinden başka ince lirizmi, zekâ dolu esprileriyle de ayrıca ele alınması gereken Türk edebiyatının bu sembol ismine hak ettiği yer kendisinden esirgenmiştir. Özellikle milli kültürüne yabancılaşmış aydınlar tarafından onun şiiri horlanmış ve görmezlikten gelinmiştir. Arif Nihat da yukarıda tanıtmaya çalıştığımız Necip Fazıl ve Asaf Hâlet gibi görmezlikten gelinmeye çalışıldıkça, şiirinin özellikleriyle devamlı parlayan şairlerimizdendir.

⁴ Töre Dergisi, Ekim 1972, (kendisiyle yapılan mülâkata verdiği cevaptan)

Güzel ve zarif benzetmelerin yanı sıra, keskin zekâsının, şakacı mizacının mahsulü olan nükteleri, hicivleri, kelime oyunları üslûbunu tamamlayan önemli unsurlardır. Tarihimizin şanlı sayfalarını şiirleştiren şair, Rubai türünün yeni Türk edebiyatında önemli şahsiyetlerinden kabul edilir. Bayrak ve vatan, onun mısralarında en usta anlatıcısını bulmuştur.

Çok verimli bir yazar olan Arif Nihat'ın basılmış 25 eseri vardır. Şiirlerinde hece, arûz ve serbest vezinleri kullanan Arif Nihat nazmın her tür ve şekliyle eserler vermiştir. Canlı, çekici ve heyecan verici bir üslûbu vardır. Güzel ve zarif benzetmelerin yanı sıra, keskin zekâsının, şakacı mizacının mahsulü olan nükteleri, hicivleri, kelime oyunları üslûbunu tamamlayan önemli unsurlardır. Arkadaşlarına şiir armağan etmek, tarih düşürmek onda hususî bir zevk haline gelmişti. Büyük bir milliyetçi olan şairin eserlerinde, tarihimiz, coğrafyamız, imanımız, sanatımız, insanımız kısacası Türklüğümüz dile gelmiştir.

Şiir Kitapları: Heykeltraş (1924), Yastığının Rüyası (1930), Ayetler (1936), Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor (1946), Rubaiyyat-ı Arif (1956), Enikli Kapı (1964), Kubbe-i Hadrâ (1956), Kökler ve Dallar (1964), Emzikler (1964), Dualar ve Aminler (1967), Aynalarda Kalan (1969), Kanatlar ve Gagalar (1946), Kıbrıs Rubailer (1964), Avrupa'dan Rubailer (1971), Kova Burcu (1967).

KAYNAKLAR

1. Agâh Sırrı Levend, Divan Edebiyatı, Enderun Kitabevi İstanbul 1980.
2. Ahmet Oktay, Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950), Kültür Bakanlığı Yay. Ank. 1993.
3. Ahmet Hamdi Tanpınar, Edebiyat Üzerine Makaleler, MEB. Yayınları, İst., 1969.
4. Arif Nihat Asya, Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor, Ötüken Yay. İstanbul 1996,
5. Ayhan Doğan, Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Yeni Oluşumlar, Kültür Bak. Yay. Ankara 1999.
6. Baki Süha Ediboğlu, "Genç Kuşağın Birinci Plana Çıkmasını Geciktiren Güçlü Soluk: Necip Fazıl Kısakürek", Cumhuriyet Gazetesi, 5 Şubat 1968
7. Bilal Kırımlı, Âsaf Hâlet Çelebi, Şûle Yayınları, İstanbul 2000
8. Can Şen "Âsaf Hâlet Çelebi'nin Üç Rubaisi", Doğu Edebiyatı, sayı:4, Sonbahar-Kış 2008 <http://doguedebiyati.com/doguedebiyati-4.pdf>
9. Ebubekir Eroğlu, Modern Türk Şiirinin Doğası, Yapı Kredi Yay. 2.b., İst. 2005.
10. Mehmet Kaplan, Nesillerin Ruhu, Dergah yayınları, İst, 1991, 5. b.
11. Mehmet Kaplan, Edebiyatımızın İçinden, Dergah Yay., İstanbul 1978
12. Mehmet Nuri Yardım, "Fırat Asya İle Konuşma", Türk Edebiyatı Dergisi, (Arif Nihat özel sayısı), Ağustos-Eylül 2004, S. 370-371.
13. Mustafa Miyasoğlu, Asaf Hâlet Çelebi, Akçağ Yayınları, Ankara 1993

14. M. Orhan Okay, “IX. Yüzyıl Yeni Türk Şiiri (1900-1923)”, Türk Dili Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı IV., Ankara 1992, S. 481-482.
15. Necip Fazıl Kısakürek, Babıali, Büyük Doğu Yay. İstanbul 1976
16. Necip Fazıl Kısakürek, Çile, Büyük Doğu Yay. İstanbul 1987
17. Öztürk Emiroğlu, Türkiye’de Edebiyat Toplulukları, 2. b., Akçağ Yay., Ank. 2003.
18. Rafet Araz (Dr), Şiir İncelemesi, Alp Yayınları, Ankara 2005.
19. Rıza Bağcı, Bizim Edebiyatımız, Kaynak Yay. İzmir 1997.
20. Şerif Mardin, Türkiye’de Din ve Siyaset, İletişim Yayınları, İstanbul 1991.
21. Şerif Aktaş, Modernleşme Dönemi Türk Şiir ve Antolojisi, Akçağ Yay. Ank. 1998.
22. Şerif Aktaş, “Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı”, Türk Dünyası El Kitabı, C. 3, 2.b., Ankara 1992.
23. Vasfi Mahir Kocatürk, “Vezin ve Kafiye”, Varlık dergisi, 1 Nisan 1936.
24. Yusuf Ziya Ortaç, “Türk Edebiyatı Nasıl Ve Niçin Buhran Geçiriyor?”, Çınaraltı Dergisi, 9 Ağustos 1941, S. 1.
25. Töre Dergisi, Ekim 1972.